

EEN VREUGDEVOLLE KOSMOLOGIE

INLEIDING

Zoals we in het vorige hoofdstuk 'De kunst van ontwaken' ontdekten, helpt het om wat innerlijke richtlijnen of herinneringen te hebben ter ondersteuning van onze kunst.

Voortgaand op het Open Pad, vinden we voorbeelden van die herinneringen - nu eens in de vorm van leringen, geschriften of poëzie, dan weer uit ervaringen in de meer dagelijkse wereld, en soms uit een onzichtbaarder bron in het moment. In dit hoofdstuk, 'Een vreugdevolle kosmologie', wil ik graag vier onderwerpen met jullie delen die ons op deze manier van dienst kunnen zijn.

De basis voor deze thema's haalde ik uit een verhandeling die bekend staat als *The Precious Treasury of the Way of Abiding* van de hand van de veertiende-eeuwse Tibetaanse meester Longchenpa en uit een van zijn bronnen, het vroege Dzogchen-geschrift dat bekend staat als *The Supreme Source*. Het volgende is echter niet bedoeld als een verslag van Longchenpa's leringen over dit onderwerp, het is mijn eigen improvisatie rond deze oude thema's en weerspiegelt mijn interesse in onderzoeken hoe we deze uitgelezen mystieke waarheden kunnen integreren in onze levenservaring.

Dit hoofdstuk bestrijkt een groot terrein en omdat je het misschien gemakkelijker vindt om het stukje bij beetje te lezen, laat ik hier een inhoudsopgave volgen met titels en ondertitels.

Onderwerp I: Bewust worden van de afwezigheid van verhaal

De aard van gedachten en gevoelens

De aard van bewustzijn

De aard van de werkelijke wereld

Het gelaat van afwezigheid

Onderwerp II: De intimiteit van openheid ervaren

Wat is openheid?

Openen in openheid

De intimiteit van openheid

Onderwerp III: Onmiddellijke overgave

Onderwerp IV: De vreugde van onbegrensde heelheid

Bewustzijn als de heelheid van de Ene

Bewustzijn als ruimtelijkheid zelf

*De Eenheid van Zijn ontstaat niet uit een oorzaak
De eenheid van Zijn openbaart zich als louter vreugde en eindeloze
variatie*

Dit is het langste hoofdstuk in dit boek, en ik geef toe niet een van de makkelijkste om te lezen. Desondanks verwijst veel van dit materiaal naar aspecten van ons werk waarop we ons al eerder hebben gericht, en die we nu op een dieper niveau kunnen gaan onderzoeken. Je zult zien dat ik gebruik maak van een aantal stijlen - sommige onderhoudend, andere dichterlijk of juist nogal compact - afgewisseld met poëzie waar dat kon. Ik raad je aan dit hoofdstuk langzaam en op verschillende momenten te lezen in plaats van het allemaal in één keer te willen verwerken. Maak je geen zorgen als je het niet allemaal onmiddellijk kunt volgen, laat de woorden zijn als een rivier om in te zwemmen, keer er nu en dan naar terug zodra je de behoefte voelt je er opnieuw in onder te dompelen.

Zoals je weet is het Open Pad geen religie en gaat het daarbij dus niet om het aanleren of onderschrijven van een speciale leer of een bepaald metafysisch systeem. Bij het onderzoeken van het Open Pad blijven we zoveel mogelijk gericht op een teken van onze directe ervaring. Ik begrijp dat door dit hoofdstuk 'Een vreugdevolle kosmologie' te noemen de indruk kan ontstaan dat ik ons uitnodig tot een soort metafysische bespiegeling, maar dat is niet mijn bedoeling. Met dit hoofdstuk wil ik je - voornamelijk door middel van direct onderzoek en poëzie - een aantal manieren aanreiken om de aard van de werkelijkheid te beschouwen. Als dat voor jou een hoop denkwerk betekent, leg het dan weg. Biedt het je echter openingen voor het direct ervaren dat aan deze woorden voorbij gaat, dan heeft het zijn doel gediend.

ONDERWERP I: BEWUSTWORDEN VAN DE AFWEZIGHEID VAN VERHAAL

De eerste bespiegeling betreft de aard van afwezigheid, waarbij we op twee verschillende manieren naar de betekenis van het woord kijken. Ten eerste beschouwen we afwezigheid als één kant van een tegengestelde vergelijking: de aanwezigheid en de afwezigheid van iets. In dit geval de afwezigheid van een verhaal (in de zin van een mentale en emotionele constructie)

Binnen de context van de aan voorwaarden gebonden realiteit van de poging ons te bevrijden van de vereenzelving met verhalen is deze dualistische betekenis op zijn plaats en levert enig profijt op. Maar binnen een niet voorwaardelijke, non-duale context betekent het woord *afwezigheid* een veel minder tastbare hoedanigheid; het is in feite helemaal niet tastbaar. In plaats daarvan houdt het 'leegte' in, zoals bij een lege lucht of in de betekenis van een zuivere ruimte als een lege kom. De kom wordt immers pas kom door zijn ontvankelijkheid, de leegte die hij toelaat.

Op dezelfde manier kunnen we het heel zijn van de realiteit beschouwen, die er juist door de leegte *zijn* kan.

De aard van gedachten en gevoelens

Zodra we rustig zitten niets te doen, merken we dat er gedachten of gevoelens verschijnen en weer verdwijnen in ons bewustzijn. Wanneer we nauwlettender kijken, zien we het opmerkelijke verschijnsel dat deze hortende stroom gedachten of gevoelens uit het niets schijnt voort te komen, dat wil zeggen dat ze verschijnen waar ze even daarvoor nog volledig afwezig of onvindbaar waren. Je kunt dat elk moment controleren met willekeurig welke gedachte of welk gevoel dan ook. Probeer gewoon eens te vinden of die gedachte of dat gevoel een vindbare oorsprong heeft voordat het in je opkomt.

Voeren we dit een stap verder, dan merken we dat de gedachten of gevoelens die in ons bewustzijn opkomen ook voortdurend lijken te veranderen of te verdwijnen, ze bestaan niet onveranderlijk. Wat gebeurt ermee? Waar gaan ze heen wanneer ze niet langer in ons bewustzijn aanwezig zijn of zodra ze van vorm veranderen? Opnieuw lijkt het of hun oorspronkelijke voorkomen of eigenschap in het 'niets' verdwijnt.

Als we nu naar een gedachte of gevoel op zich kijken, wanneer dat in ons bewustzijn aanwezig lijkt te zijn, kunnen we het dan eigenlijk wel traceren? Laten we bijvoorbeeld eens kijken naar het begrip 'vinden'. We weten wat het woord betekent, maar kunnen we die betekenis ook werkelijk ontdekken wanneer we ernaar op zoek gaan? Ik bedoel niet de definitie van het woord maar het schijnbare bestaan van het denkbeeld 'vinden'. Probeer dat te traceren. Merk op dat het ogenblikkelijk verdwijnt zodra je dat probeert. Vinden is niet te vinden! Zelfs niet-vinden is niet te vinden! Dat geldt voor iedere opkomende gedachte of gevoel, ze bestaan in feite niet als objecten die je kunt vinden, fixeren of bekijken. Ze verdwijnen of veranderen in iets anders.

Probeer dit eens met de gedachte of het gevoel 'ik', je primaire gevoel van subjectiviteit. Kijk of je kunt zien waar de gedachte of dat gevoel vandaan komt vlak vóór je er bewust van wordt. Kijk nu of je kunt zien waar de gedachte of het gevoel naartoe gaat wanneer je er niet langer aan denkt of het niet meer voelt. En kijk nu of je kunt zien wat het is precies op het moment dat je het denkt of voelt. Het zou eigenlijk het beste zijn nu even de tijd te nemen om deze oefening - en de andere die gaandeweg worden voorgesteld - te doen in plaats van aan te nemen dat je wel weet wat ze onthullen. Het zal je helpen al deze woorden in je ervaring op te nemen. Je merkt misschien dat in al deze gevallen de gedachte of het gevoel 'ik' - qua oorsprong, bestemming en ogenschijnlijk bestaan op zich - onvindbaar is. Ik begrijp dat dit onredelijk, ja zelfs belachelijk kan klinken, maar ik moedig je aan de wetenschapper van je eigen ervaring te zijn en dit voor jezelf na te gaan - geloof mij niet op mijn woord. Wat gebeurt er wanneer je op zoek gaat naar de werkelijkheid, de substantie, het directe bestaan van het gevoel of de gedachte 'ik', wat vind je? Het helpt om het hier, nu heel kalm aan te doen. Herhaal de zojuist door mij beschreven

wijze van onderzoek in je eigen tempo en zo vaak als je dat nodig hebt. Je kunt dit inderdaad gedurende enkele dagen, weken, maanden en jaren zinnig herhalen.

Je denkt misschien dat het geen zin heeft om te zeggen dat je de gedachte of het gevoel 'ik' - waar die vandaan komt, dan wel heen gaat - niet kunt vinden. Het komt, kun je zeggen, door het nauw met elkaar samenhangende stelsel van taalkundige programmering en de ontwikkeling van ideeën omtrent het zelf, zoals we die van jongs af aan heel nauwgezet hebben aangeleerd. Ja, we kunnen dit verhaal gebruiken om dat 'ik' uit te leggen, maar dat maakt het, al zoekend, nog niet vindbaar. Is deze verklaring immers niet gewoon een andere gedachte? Waar was die gedachte vóór ze verscheen? Waar is ze nadat ze is verdwenen? Waar (en wat) is ze wanneer ze er is? Als je probeert deze verhaal-gedachte te vinden, eindig je met lege handen. Ze is op zich, en qua oorsprong en bestemming, afwezig. Ze heeft geen absolute aard of bestendigheid. Wanneer je probeert haar aan te raken of er nauwgezet verslag van te doen, merk je dat ze, net zoals dat het geval is bij alle gedachten of gevoelens die je hebt, zowel vluchtig van aard als onmogelijk in woorden uit te drukken is.

Het kan zijn dat je deze wijze van onderzoek tot hiertoe hebt gevolgd, maar nu zegt: `Nou en?' Het kan voor jou niets meer dan een filosofische of taalkundige truc lijken die van geen belang is voor de manier waarop we ons leven leiden of wat er feitelijk waar is. Nu moet je het weer even langzaam aan doen. Als de aard van gedachten en gevoelens zowel vluchtig als niet te verwoorden is, moeten we erkennen dat ze op zich geen werkelijkheid bevatten, dat wil zeggen dat ze niet meer kunnen zijn dan een levendige verbeelding van afwezigheid. Ze komen op uit afwezigheid en ze verdwijnen in afwezigheid. Voor zover ze `bestaan', bestaan ze als een kortstondig, momentgebonden verschijnsel, niet als iets op zich dat op een beschrijfbaar manier stabiel of constant blijft. Deze openbaring impliceert dat het gehele construct van verhalen waarmee wij de realiteit en onszelf beschrijven - al de oordelen, onderscheiden, uitwerkingen, het plaatsen van gebeurtenissen in verleden of toekomst, alle vaststellingen over oorzakelijkheid, iedere beschrijving van goed en kwaad, van juist en niet juist, schuld en verdienste - feitelijk vluchtige vertoningen zijn van een vorm van leegte en afwezigheid. Ze hebben geen substantie of vaste eigenschappen. Het zijn verhalen, en omdat materiële afwezigheid kenmerkend is voor verhalen, zijn ze verstoken van een identiteit met typerende eigenschappen.

Stop hier even, en sta dit inzicht toe om in te dalen.

Het houdt in dat onze gedachten en gevoelens enkel voorlopig juist zijn. Ze bestaan niet echt, net zoals hun `betekenis' of verhaal niet echt bestaat. Het zijn moment gebonden signalen, die net als dromen niet onafhankelijk op zichzelf bestaan. Dit beseffen betekent niet dat we geen waarde meer moeten hechten aan onze gedachten en emoties of de verhalen waar ze op duiden. We kunnen ze erkennen in hun betrekkelijke betekenis en daar al dan niet naar handelen, maar nu doorzien we ze. Dit

inzicht bevrijd ons van iedere gehechtheid aan hun uiteindelijke betekenis. Omdat we zien dat ze zonder wezen zijn, wezenloos en af-wezig - leegte in plaats van substantie - worden we van hun dominantie bevrijd.

De aard van bewustzijn

Laten we die afwezigheid van verhalen nu eens op een andere manier benaderen. Dit is een benadering waarmee je inmiddels vertrouwd bent in het werk rond het Open Pad. Kijk in alle rust of je de aard van je bewustzijn kunt vinden. Je weet dat dit de essentie is van je wezen, want zonder dat - wat het ook is - zou de kans niet bestaan om iets, inclusief je wezen, op te merken of te onderzoeken. Maar wat is dit bewustzijn? Heeft het enige eigenschap? Kleur? Textuur? Een middelpunt of een omtrek? Een voor- of achterkant? Is het op enigerlei wijze zichtbaar? Heeft het een fundamentele gevoelston? Kun je bespeuren of het ergens of op een bepaald moment begint of eindigt? Kun je ontdekken of het zich binnenin je en niet buiten je bevindt? Waar is het? Heeft bewustzijn een verhaal? Of is het óók de afwezigheid van verhaal?

We zijn al vertrouwd met dit soort vragen, maar je doet er goed aan dit regelmatig te onderzoeken, zodat het een tijdlang echt deel uitmaakt van je dagelijks onderzoek.

Hoewel ik ons onderzoek hier voortzet, en mogelijke inzichten die hier uit voort kunnen vloeien aangeef, is het van belang mij niet zonder meer te geloven maar door te gaan met je zelfonderzoek, tot aan de zekerheid van jouw eigen ervaring.

Geen wonder dat dit onderzoek ons tot het directe besef brengt dat de aard van bewustzijn zélf niet valt uit te drukken. Haar aard is onuitspreekbaar, niet te verwoorden. Hoewel we absoluut overtuigd kunnen zijn van de aanwezigheid van bewustzijn of realiteit, kunnen we toch niet zeggen wat die aanwezigheid of die realiteit is. Het is ongrijpbaar, net zoals we ontdekten dat de gedachten en gevoelens die in ons bewustzijn opkomen niet te vatten zijn.

Bewustzijn zelf beschouwen als het ontbreken van verhaal heeft vergaande gevolgen, zoals we bij dit werk hebben ontdekt. Ieder aspect van de werkelijkheid zoals we die kennen vormt een eenheid met de leegte of 'afwezigheid' die de essentie van bewustzijn is.

De aard van de werkelijke wereld

Deze eenheid is het duidelijkst merkbaar wanneer we kijken naar de betrouwbaarheid of werkelijkheid van de informatie die we via onze zintuigen krijgen. Een radicale afbraak van de verhalen die we hebben gemaakt met de gegevens die ons door onze zintuigen zijn verschaft kan de schijnbare stevigheid van onze wereld ondermijnen. Déze deconstructie stelt ons echter voor een veel grotere uitdaging dan een onderzoek naar de tastbaarheid van gedachten, gevoelens en bewustzijn. Onze zekerheid omtrent de realiteit van de dingen van de wereld 'daar buiten' is geworteld in onze evolutie als biologische organismen. Als we vraagtekens zetten bij de uiteindelijke werkelijkheid van de tweedeling subject-object, ontstaat de verdenking dat we mogelijk niet langer

zorgvuldig zijn. We zouden kunnen denken dat zodra de realiteit als een geheel wordt beschouwd, we niet langer de noodzaak voelen om ons tegen een deel ervan te beschermen.

Maar dat daargelaten, onze zekerheid omtrent de realiteit van fysieke verschijnselen lijkt gewoon een kwestie van gezond verstand. Je kunt je voorstellen dat je met je vuist op tafel slaat en zegt: 'Dit is werkelijk!' Je kunt je voorstellen dat er een vrachtwagen recht op je afkomt en dat je zegt: 'Dit is werkelijk!' Je kunt je voorstellen dat je een klein kind in je armen houdt en zegt: 'Dit is werkelijk!'

Met deze basale neiging die we hebben ten opzichte van de fundamentele werkelijkheid, en het bestaan van veronderstelde externe voorwerpen, ziet elke poging om deze neiging te niet te doen zich voor een enorme uitdaging gesteld. Om de schijnbare tastbaarheid van dingen te kunnen doorzien moeten we voor mijn gevoel beginnen met het soort afbraakonderzoek dat hier eerder ter sprake kwam, waarbij we ons allereerst richten op de afwezigheid van de tastbare identiteit van gedachten en gevoelens en op het direct erkennen van de ontastbaarheid van bewustzijn. Wanneer we op grond van onze eigen ervaring overtuigd raken van de 'leegte' van gedachten, gevoelens en het bewustzijn zelf, wordt de idee van een 'werkelijke wereld' daar buiten minder stevig. Voor het moment stip ik deze mogelijkheid slechts kort aan en kom er bij de volgende onderwerpen op terug. Het volstaat hier misschien om erop te wijzen dat, aangezien elke ervaring van welk verschijnsel van 'de werkelijke wereld' dan ook zich manifesteert - en dat alleen kan doen - in de context van bewustzijn, de werkelijkheid van de wereld, zijn schijnbare bestaan, op een bepaalde manier niet te scheiden valt van de niet te verwoorden, onbeschrijfelijke, niet tastbare aard van bewustzijn. Als bewustzijn fundamenteel samenvalt met afwezigheid - dat wil zeggen dat het door geen enkel verhaal te definiëren valt - kunnen alle verhalen die erin optreden, te weten de werkelijkheid van vrachtwagens, baby's en tafels, niet anders dan deel nemen aan de aanwezigheid van afwezigheid.

Neem even de tijd om te zien of je een grens kunt vinden tussen je bewustzijn en hetgeen erin verschijnt. Lukt dat niet, wat betekent dat dan voor onze primaire aanname dat de realiteit te definiëren valt door een subject-objectstructuur en hun onderscheid. Is er werkelijk een wereld "buiten"? Is er een grens tussen binnen en buiten? Of zou het kunnen dat de veronderstelde fysieke werkelijkheid niet losstaat van de openheid, leegte, afwezigheid, on-uitspreekbaarheid van zuiver bewustzijn? Hier kunnen we de basis-uitspraak van de Boeddha in de *Prajnaparamita Zodra (Hartsoetra)* aanhalen: "Vorm is leegheid, leegheid is vorm. Vorm is niet anders dan leegheid, leegheid is niet anders dan vorm."

Maar wat belangrijker is voor hetgeen wij hier beogen, is niet een intellectuele herkenning van de mogelijkheid dat elke vorm fundamenteel leeg is, dit is een andere manier om te zeggen dat het een verhaal ontbeert. Voor ons doel is een direct herkennen van deze onthulling op het niveau van onze vereenzelviging ermee belangrijk. Dat wil zeggen, inzien dat mijn eigen wezen - deze vorm - leegte is. Het is niet anders dan

leegheid. En leegheid - de afwezigheid van alle verhalen - is niet anders dan mijn eigen wezen.

Het gezicht van afwezigheid

Tot dusver heb ik jullie gevraagd een bepaalde lijn van rationeel onderzoek te volgen en die, al lezend, te toetsen aan je eigen directe ervaring door naar de aard van je gedachten, gevoelens, bewustzijn en zinne-prikkelingen te kijken. Omdat we hier worden beperkt door de verhalende prozavorm, vragen we van deze vorm van schrijven misschien meer dan ze aankan. Nu we met het voorgaande verhaal de weg hebben bereid, zou ik ter afsluiting van dit eerste deel met jullie hulp graag een meer poëtische variant uitproberen.

De uitdaging waarvoor we ons op dit moment gesteld zien is dat we, terwijl we gewoon doorgaan met het lezen van een tekst, de aard van afwezigheid beseffen door die vanuit onze directe ervaring tot ons te laten doordringen. Een manier om dat te doen is het langzaam lezen van de volgende regels, waarbij je zoveel pauzes inlast als nodig om je gevoel bij de regels van binnenuit je ervaring te laten opkomen. Uiteindelijk is de uitdaging natuurlijk het herkennen van de afwezigheid - de open frisheid van het moment - in het spontaan beleven van ons leven, ver van iedere tekst verwijderd.

*Wat is het gelaat van afwezigheid? Hier in mijn
eigen gezicht dat is als het luchtruim,
weids, zonder middelpunt of rand, heeft het gelaat
van afwezigheid geen tegenpool.
Ga ik ernaar op zoek, ik vind niets. Maar hoe weet ik dat
niets niets is?
Zoals de onschuld van lege ruimte zich heeft gevormd
vóór de idee van lege ruimte,
kan in deze directheid geen verhaal zich vestigen,
en openbaart zich zuivere afwezigheid.
Maar zelfs al vestigt een verhaal zich wel
waaraan kan het zich bevestigen?
Afwezigheid.
Verhalenmaker, wie ben je?
Afwezigheid.
Afwezigheid, toon je gelaat!
Hier. De afwezigheid van afwezigheid.*

*Elk moment, als verschijnselen die opvliegen als patrijzen,
opgejaagd uit het gras verdwijnen zo de sporen van mijn herinnering,
het slaan van vleugels.
Kan ik het lokaliseren, dit bewustzijn, waarin de
vogels opstijgen
En jij daar, in wiens bewustzijn de vogels ook
verschrikken, delen we hetzelfde ruim?*

We moeten heel snel zijn, willen we het gelaat van afwezigheid zien, niets aanvaarden, niets verwerpen.

Wat betekent dit?

Er is geen begin geen eind en geen midden aan dit zien, dat betekent dit. Geen verhaal, onze taal een hachelijke gerieflijkheid

Het gelaat van afwezigheid is mijn eigen gezicht, dat ik nooit kan zien.

Het niet zien, dat is het. Alle vensters open, geen huis, geen buitenkant.

Spontaan aanwezig, doordringt afwezigheid evenals de ruimte alles. Elk idee over mijzelf en jou verdwijnt op het moment dat het verschijnt en toch wandelen we samen als twee oude vrienden.

Het gelaat van afwezigheid is het aanzicht van de boom, het luchtruim, de vogel, het aanzicht van afwezigheid is de deinende oceaan, het aanzicht van afwezigheid is de wind die verdwijnt, het aanzicht van afwezigheid is jouw gezicht dat luistert, het aanzicht van afwezigheid is mijn gezicht dat luistert, het aanzicht van afwezigheid is klare eenvoud, het aanzicht van afwezigheid kan worden gevonden noch verloren.

Laat opzettelijke daden. Zij berusten op het verhaal van tijd en verbetering.

Wilskracht verduistert het gelaat van afwezigheid. Wil voorkomt bereiken. Ontspan je in afwezigheid, de oorspronkelijke staat, vrij van bedoeling.

Als we alles laten, schenkt het gelaat van afwezigheid ons een kalme onbezorgde geest.

Geen lichaam, geen ziel, geen religie, geen dogma, geen leer, geen voor, geen na; geen nu, vrij van alle beperkingen, helemaal geen verhalen, geen standpunten om te verdedigen, niets om te bereiken, geen manier om over deze essentie te denken of haar uit te drukken. Het aanvoelen van afwezigheid ontvouwt spontane vreugde, oorzaakloos

ONDERWERP II: DE INTIMITEIT VAN OPENHEID ERVAREN

Wat is openheid?

Het ervaren van openheid ontstaat met het intuïtief aanvoelen van de afwezigheid van verhaal. Als we onze greep op ideeën en de identiteiten die ze ons verschaffen loslaten, beginnen we ons te openen voor het

wonder van de werkelijkheid die alles wat we ons kunnen voorstellen te boven gaat. Ons gevoel een sterfelijk lichaam, een bepaald iemand te zijn, met een vaststaande kijk op deze wereld, dat we er meningen op na houden, bepaalde dingen leuk vinden en andere niet: deze ons vertrouwde constructies bieden ons in het leven enig comfort en richting, maar brengen ook de pijn van vervreemding en de angst waardoor we proberen de wereld te controleren. Als we onszelf nu toestaan de aangeboren afwezigheid van deze verhalen in werkelijkheid te doorzien, begint er een onuitsprekelijke hoedanigheid van openheid te dagen. De term 'openheid', zoals we die hier gebruiken, kent vele lagen. We kunnen ons allereerst de openheid van ruimte voorstellen. Ruimte is oneindig open. We kunnen ons niet alleen geen buitenste grens aan haar uitgestrektheid voorstellen, we lijken evenmin in staat tot het voorstellen van een binnengrens. Op dezelfde manier kunnen we ons de openheid voorstellen van bewustzijn. Ook bewustzijn is oneindig open. Kunnen we een buitengrens vinden bij bewustzijn? Een binnengrens? In beide gevallen - open ruimte en open bewustzijn - is de aard van datgene waarover we het hebben wezenlijk onvoorstelbaar en onverklaarbaar, maar desondanks lijken onze ervaringslagen zich te kenmerken door een bijna lichamelijk gevoel van gebrek aan begrenzing. Op deze manier stemmen het objectieve veld (de aanwezigheid van ruimte) en het subjectieve veld (de aanwezigheid van bewustzijn) in hun openheid en directe aanwezigheid overeen.

Openheid is de totaliteit van de werkelijkheid, een geheel zonder grens of einde. Zoals open ruimte geen middelpunt kent, kent ook bewustzijn dat niet. Geen begrenzing, of beperking: dat is openheid. Omdat de werkelijkheid geen beperking kent, wordt ze zelfs niet begrensd door ruimte, ze omvat of opent zich in het niet-ruimtelijke of dat wat voorbij ruimte gaat, net zoals ze zowel tijd als tijdloosheid insluit of zich daarin opent.

Maar om ons bewust te worden van wat deze opmerkingen betekenen, kunnen we niet afgaan op ideeën en onze normale manier van kennen. Wat de aard van openheid - en de aan ruimte noch tijd gebonden werkelijkheid - ook mag zijn, we kunnen er alleen een glimp van opvangen door eraan *deel te hebben* in plaats van ernaar te *kijken*. Zoals Ibn 'Arabi uitlegt:

In de eenheid met Allah die wij beschrijven is dichtbij komen een nabijheid en ver weg zijn geen afstand, want ruimte of tijd bestaan niet. Iemand zou kunnen vragen: 'Wat is dichtbij zijn zonder nabijheid en ver weg zijn zonder afstand?' Het antwoord luidt: in je staat van nabij of veraf zijn moet je weten dat er niets is dan Allah. Maar jij kent jezelf niet, omdat je niet weet dat jij niets anders bent dan Hij. Jij bent Hij zonder jezelf. Pas wanneer je Hij bent zonder de letters en woorden van kennis, ken je je zelf, weet je dat je de Waarheid bent.

Het zijn 'zonder de letters en woorden van kennis' is het inzien van de afwezigheid van verhaal. Zoals we hebben gezien staat dit vermogen niet ver van ons af. De ware aard van ons bewustzijn op dit moment is er een van openheid en een weerklank van de aard van de gehele kosmos. In het eerste onderwerp van dit hoofdstuk overdachten we hoe alle verschijnselen en ervaring verstoken zijn van een eigen verhaal. Nu kunnen we zien hoe deze leegte of afwezigheid een andere manier is om te zien dat alle verschijnselen en ervaring in wezen een open einde hebben. Het zijn geen dingen of ervaringen met een afzonderlijke materie. Zo heb jij precies op dit moment de ervaring van het lezen van deze bladzij. Je zou kunnen zeggen dat dit een op zichzelf staande ervaring is, die betrekkelijk persoonlijk is en losstaat van de enorme omvang van de werkelijkheid die jou ver overstijgt. Maar waar kunnen we de grens trekken tussen jouw ervaring en de rest van het heelal? Je vermogen om deze woorden te lezen hangt af van het vermogen van de planeet onder je voeten om je door middel van zwaartekracht binnen haar atmosfeer te houden. De zwaartekracht zelf is een eigenschap van het hele universum. Zo kan ook het papier waarop deze woorden gedrukt zijn alleen in jouw handen zijn door de wolken die de regen brachten die jaar in jaar uit de bomen deed groeien om zo de houtpulp voor dit papier te leveren. Dit leesmoment houdt dus onbekende wolken boven onbekende landen in en die wolken konden alleen vorm krijgen in een wereld met een atmosfeer die een miljard jaar geleden vorm kreeg op een afkoelende planeet die bij een exploderende ster vandaan vloog in een zich ontplooiend stelsel dat mogelijk werd gemaakt door de schitterende leegte en grenzeloze expansie van de kosmische werkelijkheid. Terwijl dit visioen - van de onscheidbaarheid van alle verschijnselen en ervaringen - een 'verhaal' is, opent het eigenlijke verhaal zich tot voorbij zijn delen en zien we dat openheid zelf het verhaal is, een uiting van oneindige onderlinge afhankelijkheid en immanentie, vrij van tijd en ruimte. En evenals het gehele 'objectieve' veld in deze universele in zichzelf beslotenheid aanwezig is, is het ook met het gehele 'subjectieve' veld van alom aanwezig open bewustzijn, waarbij deze beide dimensies tegelijkertijd aanwezig zijn en met elkaar samenvallen. Deze wederzijdse identiteit van het objectieve en het subjectieve is wat Roemi de 'Vreugde van God' noemt.

*Het kind, van moedermelk gespeend,
drinkt nu wijn vermengd met honing.
Gods vreugde gaat van ongemerkte kist naar ongemerkte kist,
van cel naar cel,
als regenwater
dat wegzakt in een bloembed,
als rozen die aan de grond ontspruiten.
Nu eens lijkt het op een bord rijst of vis,
dan weer op een rots bedekt met ranken
of een paard dat is gezadeld.
Het gaat in deze dingen schuil*

tot het op een dag ze openbreekt.

Opengaan in openheid

Je zou de hele reis van het Open Pad kunnen beschrijven als *opengaan in openheid*. Ons oorspronkelijke gelaat van open bewustzijn leren herkennen, de *geestesstroom* tot bedaren leren brengen, de structuur leren zien van verhalen en identificaties die ons oorspronkelijke gelaat verduisteren, de kunst leren van zelfonderzoek en ontwaken, al die dingen en de andere gebieden waarmee we gewerkt hebben dragen bij tot ons oorspronkelijke voornemen om ons te openen in openheid.

En door het op deze manier te zeggen is er nog een kans onszelf eraan te herinneren dat alle ideeën rond aandacht en methoden om resultaat te behalen, om iets leren en onszelf te veranderen zodat we ons kunnen 'openen' - anders gezegd, ieder idee aangaande inspanning - in feite misleidend is. Deze radicale paradox van het Open Pad is talloze keren genoemd en dit is waarschijnlijk niet de laatste keer. Voor de doelen die ons op dit moment voor ogen staan hoeven we datgene wat deze paradox inhoudt niet opnieuw te zoeken, we hoeven ons alleen te ontspannen en al het streven en positioneren van onszelf ten aanzien van een wereld 'daar buiten' los te laten.

Net zoals woord *afwezigheid* tevens aanwezigheid inhoudt, houdt het woord *openheid* iets in dat gesloten is. We hebben het gevoel dat we iets moeten doen. Maar vreemd genoeg gaan we in de context van het openen in non-duaal bewustzijn inzien dat wat volgens ons het openen nodig heeft - wijzelf - in essentie al volkomen open is. Wanneer we direct kijken naar de aard van hetgeen we zijn, zien we alleen *openheid*, die uiteindelijk geen ding of eigenschap op zich is maar een transparante, open plek, de hartessentie van ons wezen en van alle zijn. Toegegeven, wanneer we openheid, de transparante open plek die we zijn 'zien', zien we niets. Dit niet-zien is alleen te bereiken door ontspanning, door de neiging om je vast te pinnen op verschijningen, meningen te uiten of om vast te houden aan een geloof in de kracht van emoties los te laten.

Het op deze manier ontspannen is hetzelfde als je openstellen. Het wil zeggen je laten gaan in een volkomen ontvankelijke, vrije geestestoestand van rust. Je ontspannen is volledig stoppen met inspannen. Je houdt niet langer een reeks associaties in stand, maar laat de dingen gewoon zijn zoals ze zijn in de naadloze openheid van het nu. Zoals we hebben gezien bij de beschouwing over 'van meet af aan loslaten' - of nooit vast houden - mag elke gedachte, emotie, bedoeling en gewaarwording gewoon zijn wat ze is zonder gehechtheid of vereenzelviging van onze kant, waarbij elke gebeurtenis tegelijkertijd ontstaat en wordt losgelaten, precies zoals ze dat doet in de onverdeelde openheid van het zuivere zijn. Net als de talloze golven op het oppervlak van de oceaan, die zonder een spoor na te laten verschijnen en verdwijnen, worden de oneindige voorvallen van het heelal voor altijd in volledige ontspanning losgelaten.

Blijf pal op deze plek, fortuinlijke lieden,

*laat los en vind geluk in de natuurlijke staat.
Laat je ingewikkelde leven en dagelijkse verwarring achter je
en kijk, vanuit rust, niets doen, naar de aard van de geest.
Deze raad komt uit het diepst van mijn hart:
ga volledig op in contemplatie en er wordt inzicht geboren;
koester niet-gehecht-zijn en de valse voorstelling lost op;
en, geheel zonder agenda, daagt de werkelijkheid.
Wat er ook gebeurt, wat het ook is, dat is zelf de sleutel,
en zonder het een halt toe te roepen of het te voeden,
vrij rustend in een gelijkmatige stroom,
ons overgevend aan de ultieme contemplatie,
bereiken we in naakte, ongerepte zuiverheid voltooiing.*

- LONGCHENPA

De intimiteit van openheid

Aanvankelijk hebben de woorden *afwezigheid* en *openheid* misschien een brede betekenis die zowel in emotioneel opzicht koel als qua idee abstract is. Zolang de betekenis van deze woorden niet direct wordt ervaren, blijven ze waarschijnlijk koel en abstract. Ja, het idee om vrij uit alle verhalen en interpretaties in een eindeloze openheid te kunnen stappen kan lijken op het beschrijven van de dood. Maar dat is niet, zoals Roemi beschrijft, wat het beoogt:

*Deze leegte, mooier dan bestaan,
wist het bestaan, en toch gedijt, wanneer
ze komt, het bestaan en schept meer bestaan!*

De leegte in alle afwezigheid en openheid verwezenlijken bevrijdt ons van alle grenzen en iedere neiging tot inkrimpen in een gescheiden zelf of van het idee dat de wereld van voorwerpen en verschijnselen teruggetrokken zijn in hun eigen identiteit. Dat is het weten waar Roemi op doelt. Door het direct te ervaren herkennen we, in de woorden van Heidegger, dat we niet meer zijn dan een open plek waarin de wereld samenkomt. Wij zijn een openheid, volledig wederzijds verzadigd met de openheid van de realiteit. Deze wederzijdse doordringing is de meest intieme ervaring die we ooit kunnen hebben. Het is de werkelijkheid van alle zijn, *wahdhat al woejoed*, 'de eenheid van zijn'. Al ons werk tot dusver, deze bladzijden met woorden, het onderzoek en de deconstructies, de rustige oefeningen - dit alles is gewijd aan dit simpele herkennen van intimiteit. Gewoonlijk zien we intimiteit als iets waarvoor er twee vereist zijn, een intieme band tussen twee entiteiten. Maar de intimiteit waarover we hier spreken is niet de intimiteit van tweeheid, het is de intimiteit van eenheid. Laten we tot slot van dit stukje de dichter Wallace Stevens aan het woord laten om deze intimiteit op zijn onnavolgbare wijze te beschrijven:

*Ontsteek het eerste avondlicht als in een ruimte
Waar in we rusten en zomaar denken*

Dat de verbeelde wereld het hoogste goed is.

*Dit is daarom het meest intense rendez-vous,
In die gedachte garen we ons
Uit alle onverschilligheden bijeen tot één ding.*

*Binnen één enkel ding, één enkele doek,
Dicht om ons heen gewikkeld, daar we arm zijn, een warmte
Een licht, een kracht, de wonderbaarlijke invloed.*

*Hier, nu, vergeten we elkaar en onszelf.
Voelen we het donker van een orde, een geheel,
Een weten, dat wat het rendez-vous regelde.*

*Binnen zijn vitale begrenzing in de geest
Zeggen we: God en de verbeelding zijn één...
Hoe hoog verlicht die hoogste kaars het duister.*

*Uit ditzelfde licht, uit het centrum van de geest,
Maken we een woonplaats in de avondlucht,
Waarin hier samen zijn genoeg is.*

ONDERWERP III: Ineens overgeven

Het derde onderwerp van onze contemplatie is het alom aanwezige mysterie van spontaan aanwezig zijn. De aard van spontaniteit is net als die van openheid en afwezigheid, onvoorstelbaar en niet in taal uit te drukken. En net als openheid en afwezigheid heeft spontaniteit geen eigen plek, maar is er ook geen plek waar ze niet is. Het is de totaliteit van het hier en nu, overal aanwezig, grenzeloos, zonder ophouden en onuitputtelijk. Om spontaniteit te ontwaren hoef je enkel in te zien dat er niets anders waar te nemen valt. Op die manier blijft ze verborgen omdat ze de bron van alle ervaring is.

Spontane aanwezigheid is de al-in-een-heid van de werkelijkheid; het is volkomen gelijk aan open bewustzijn, omdat alle verschijnselen spontaan opdoemen in de laan van bewustzijn. Maar ook al is spontaniteit dan het geheel van alle verschijnselen, toch heeft ze geen ruimtelijke dimensies, geen begin of eind, geen binnen of buiten, geen boven of beneden, geen rechts of links. En ook al is ze de plaats waar de tijd wordt geboren, ze is tijdloos, het momentgebonden nulpunt dat nooit beweegt, maar door haar oneindige onmiddellijkheid verschijnt alles en wordt losgelaten. Zoals in een oude tekst - *The Secret Tantra of the Garland of Pearls* - staat: 'De plaats van loslaten is waar alles een aanvang neemt.' Dit laat ons zo zien dat spontaniteit de essentie van openheid is, want het is zowel de oneindige potentie van wording als het ononderbroken en onverbiddelijk loslaten van wat verschijnt. *Spontaniteit* is een woord dat een zelfstandig naamwoord maakt van de ondenkbare uitstraling van licht waarin alle

verschijnselen zich op alle manieren nu vertonen. Maar zelfs als zelfstandig naamwoord maakt het woord *spontaniteit* de idee 'nu' tot een werkwoord. Spontaniteit is gelijktijdige aanwezigheid: de gelijktijdigheid van bewustzijn en leegte, de gelijktijdigheid van verschijnen en loslaten, en de gelijktijdigheid van licht en transparantie. Spontaniteit is vrij van bestaan altijd afwezig. Spontaniteit is vrij van niet-bestaan altijd aanwezig. Spontaniteit is vrij van blijven altijd fris. Spontaniteit is vrij van niet-blijven altijd divers. Zij is de vrijgevige, de rustige, de heilige, de vrije. Zij is het oneindig ongekleurde spel van weidsheid, de enkelvoudige, eindeloze daad van ononderbroken schepping. Zij is de enige leermeester, de enige die de aard van de werkelijkheid openbaart. Zij is de grote zaal van onbegrensd helder licht, het enorme heiligdom voor alle wezens, compassie zelf, het algoede. Er valt niets te doen om spontaniteit te verwerven, met overgave ineens bereiken we het nooit. Zonder proberen alles latend zoals het is, lui drijvend als een veertje op de rug van de grote rivier ver-blijven we nergens. Overgave aan spontaniteit vormt de sleutel om zuiver, onwankelbaar bewustzijn te onderhouden.

Onderwerp IV: DE VREUGDE VAN ONBEGRENSDE HEELHEID

Voor de laatste beschouwing over de aard van de werkelijkheid richten we ons op het onderwerp *eenheid*, het verenigde veld dat alle verschijnselen tot uitdrukking brengt. Opnieuw kunnen we hier niet over spreken omdat we *zélf zijn* waaróver we spreken, en het – door erover te spreken – iets anders lijkt te zijn. Misschien is dit de eerste hint die we onszelf kunnen geven: het is niet anders. Aanwezig zijn op *dit* moment is hetzelfde als het onderwerp van onze beschouwing.

Laten we eens een aantal consequenties van de grensloze heelheid van de ene beschouwen, en laten we dat doen door onszelf uit te nodigen door het venster van ons eigen aanwezig zijn te schouwen voor een teken van de eenheid die we zijn.

Bewustzijn als de heelheid van de Ene

Zoals we inmiddels meerdere malen hebben erkend, verschijnen al onze ervaringen in bewustzijn en toch kunnen we, al kijkend naar onze feitelijke ervaringen, geen grens vinden tussen ons bewustzijn en hetgeen erin verschijnt. Zeggen dat 'alles wat we ervaren verschijnt *in* bewustzijn' is dus niet helemaal juist. Het enige wat we kunnen zeggen is dat bewustzijn en de inhoud van bewustzijn niet van elkaar te scheiden zijn, al het andere is theoretisch.

En zoals we ook al meerdere malen hebben erkend, kunnen we geen grens vinden tussen bewustzijn en wat zich volgens ons buiten bewustzijn bevindt. Als we ons bewust zouden kunnen worden van iets dat zich buiten bewustzijn bevindt, zou het niet langer buiten bewust-zijn. Bewustzijn is van nature onbegrensd. Het verhaal opperen dat bewustzijn

een persoonlijke zaak is die door onze hersens wordt voortgebracht opent ons voor het erkennen van de heelheid van de ene.

Alle verschijnselen hebben dezelfde essentiële grond met elkaar gemeen: bewustzijn. Bewustzijn is de enige gemeenschappelijk bron van alles wat we kennen. Op die manier is alles - elk verschijnsel, elke ervaring, gedachte, gewaarwording, intuïtie, dimensie, vorm van materie of vorm van energie, al het materiële of spirituele - geïntegreerd in de eenheid die zuiver open bewustzijn is. Over welk verschijnsel we het ook hebben, of we het beoordelen als goed of slecht, vreedzaam of boosaardig, juist of verkeerd, het is in zijn wezen onverdeeld: open bewustzijn.

Met deze fundamentele erkenning, die berust op onze meest directe ervaring van de werkelijkheid, die onze vereenzelviging is met de spontane aanwezigheid van open bewustzijn, beginnen we intuïtief de aard van heelheid te ervaren. Het beeld dat hierbij kan helpen - een beeld dat we al vaker hebben gebruikt - is dat van de oceaan en de oneindige golven die op haar oppervlak dansen. Hoewel de golven in het moment verschijnen als op zichzelf staand, zijn ze nooit iets anders dan de oceaan. Zo is het ook met het opdoemen van verschijnselen in de kustloze oceaan van bewustzijn. Alle verschijnselen hebben de aard van bewustzijn met elkaar gemeen en in die gemeenschappelijke identiteit wordt de onverdeelde heelheid van de werkelijkheid geopenbaard.

Bewustzijn als ruimtelijkheid zelf

Wanneer we nu, zoals we meerdere keren gedaan hebben, binnenin onze eigen ervaring naar de aard van bewustzijn kijken, 'vinden' we slechts haar fundamentele *onvindbaarheid*. Het gelaat van bewustzijn is leeg, afwezig, open, niet substantieel, onbegrensd en zonder dimensie, zonder middelpunt of omtrek. Dit wil zeggen dat het gelijk is aan ruimte, een ruimtelijkheid die zowel de uitwendige fysieke als de inwendige denkbeeldige ruimte insluit, evenals de weidsheid van tijd en tijdloosheid. Want als we weer kijken naar onze directe ervaring om te zien of bewustzijn iets is dat in de tijd bestaat, met een oorsprong en een eind, kunnen we zijn ontstaan noch zijn vervliegen vinden. Het omvat alles. De weidsheid van bewustzijn omvat het hele hier-en-nu, maar zonder enig spoor waarmee het zichzelf aantoot. Terwijl het lijkt of deze voordracht flirt met abstracte metafysica, wijst ze ons eigenlijk een van de meest direct beschikbare wegen tot het herkennen van de realiteit.

Omdat we geen rand kunnen ontdekken aan 'ons eigen' bewustzijn, is het niet ons 'eigen'. Zijn aangeboren weidsheid is de ruimtelijkheid waarin alles ontstaat. Anders gezegd, de 'subjectieve ruimte' van bewustzijn staat gelijk aan de 'objectieve ruimte' van verschijningen. We kunnen een directe indruk van deze eenheid krijgen door te zien dat er geen grens te ontdekken valt tussen ons bewustzijn en de verschijnselen die erin opdoemen. In hun gemeenschappelijke ruimtelijkheid komen ze oneindig overeen.

De eenheid van zijn is niet het gevolg van een oorzaak

Wanneer we hier op dit moment en gedurende ons hele leven kijken naar de aard van onze ervaring, zien we dat alles wat er gebeurt het gevolg lijkt te zijn van een oorzaak. Dit is de algemeen gangbare kijk op de werkelijkheid aangaande de manier waarop dingen vorm aannemen, bestaan en weer oplossen. Aan de hand van die eenvoudige vergelijking leiden we ons leven. Maar als we, zoals bij ons eerdere onderzoek naar de aard van openheid, iets dieper kijken, zien we dat we niet op een betrouwbare manier naar één oorzaak kunnen wijzen als enige verantwoordelijke voor een gevolg. Daarentegen is het hele universum eeuwig betrokken bij elke gebeurtenis.

Jij bent in staat deze zin te lezen omdat het laag en hoog water wordt, omdat de zon de hemel verlicht en alle ruimte spontane openheid is. Het onderwerp van onze beschouwingen - de heelheid van zijn - openbaart zich als we de enorme betekenis inzien die in werking werd gezet door de eenvoudige vraag die we eerder stelden: Wat maakt dat jij deze zin leest? In plaats van één enkele oorzaak, een dozijn of een honderdtal oorzaken merken we dat we zijn ondergedompeld in een oneindige zee van alle oorzaken en alle gevolgen. Dat jij deze zin leest, is nergens van te scheiden! Het is alsof we staan voor de spontane aanwezigheid van alles en iedereen en zien dat er in die uiteindelijke zienswijze geen sprake kan zijn van oorzaak en gevolg. De eenheid zijn is niet het gevolg van een oorzaak en dus is niets dat. Natuurlijk *komt* het ons desondanks *voor* dat gebeurtenissen wel het gevolg zijn van oorzaken - als we op blote voeten in de sneeuw lopen, worden ze koud - maar dat komt doordat onze hersens zo zijn ingesteld dat ze deze nuttige interpretaties maken, niet doordat ze een volledige weergave zijn van de 'werkelijkheid' of hoe die zich voordoet zoals ze dat doet. Aangezien alles in spontane aanwezigheid één is, wordt niets ergens door 'veroorzaakt'.

De eenheid van zijn openbaart zich als louter vreugde in eindeloze variaties

Laten we ons een laatste keer onderdompelen in het mysterie van de eenheid van zijn en de aard van de alles omvattende kosmos, om vervolgens deze fundamentele vraag te stellen: Wat gebeurt hier nu werkelijk? En laten we ons in ons oprechte verlangen te antwoorden - zo mogelijk - voorstellen dat we bij de voorbereiding op ons antwoord eerst gedurende een miljard jaar volledig zijn uitgewist uit het bestaan, het bewustzijn en het zijn, en daar dan opeens uit worden teruggeworpen in bestaan naar precies zoals we nu zijn. Wat zouden we dan, gezuiverd van alle aannames, vertellen dat hier gebeurt?

Volgens mij zouden we twee feiten opmerken. Ten eerste de verbazingwekkende, prachtige diversiteit der dingen, de eindeloze verscheidenheid aan wezens, plaatsen, geluiden, vormen, kleuren, geuren, gedachten, inzichten en gevoelens, elk daarvan onmiskenbaar uniek en nooit herhaald. En ten tweede, het eenvoudig heldere en onbeschrijflijke gevoel van louter vreugde: de vreugde van het zijn - niet het iets zijn - maar het *zijn* zijn, de onuitsprekelijke gelukzaligheid van de eenheid van zijn.

Maar laten we deze vraag - *Wat gebeurt hier?* - voor ons laten beantwoorden door Walt Whitman en zo onze meditatie besluiten.

*Wij zijn de Natuur, lang waren we afwezig, maar nu keren we weer,
We worden planten, stammen, lover, boomwortels, schors,
We zijn ingebed in de grond, we zijn rotsen,
We zijn eiken, we groeien op open plekken zij aan zij,
We grazen, we zijn twee in de wilde kudden, spontaan als wat,
We zijn twee vissen die samen zwemmen in zee,
We zijn wat bloesems zijn, we laten 's ochtends en 's avonds geur vallen
in lanen,
We zijn ook de vieze vuiligheid van beesten, groenten, mineralen,
We zijn twee roofvogels, haviken, we zweven omhoog
en kijken naar omlaag,
We zijn twee luisterrijke zonnen, wij zijn het die onszelf als
bol en ster in evenwicht houden, wij zijn als twee kometen,
We sluipen met hoektanden en op vier poten rond in de wouden,
we bespringen prooi,
We zijn twee wolken die in de voor- en namiddag overdrijven,
We zijn zeeën die zich vermengen, twee van die vrolijke golven
zijn wij die over elkaar heen tuimelen en elkaar nat spatten,
We zijn als de atmosfeer, transparant, ontvankelijk,
toegankelijk, ontoegankelijk,
We zijn sneeuw, regen, kou, duisternis, we zijn elk voortbrengsel
en elke invloed van de werldebol,
We hebben rond- en rondgewenteld tot we weer thuis kwamen,
ook wij,
We hebben ons overal van ontdaan
op onze vrijheid en eigen vreugde na.*